

REDACTIONEEL Redactioneel over overfunctioneel

door Wim Voermans

Hoe zoeken juristen informatie? Dat lijkt een eenvoudig te beantwoorden vraag, maar dat is het zeker niet. In essentie kent het informatie zoeken van juristen, zo wordt wel aangenomen, de volgende stappen. Een probleem of een vraag doet zich voor, de jurist vertaalt het probleem of de vraag in juridische deelvragen – i.e. de juridische dimensie wordt uit de feiten naar boven gehaald – en gaat vervolgens op zoek naar de juridische informatie die van dienst kan zijn bij het oplossen van die deelvragen. Wat ook kan gebeuren, is dat er nadere gegevens over de feiten nodig zijn om het vraagstuk goed te kunnen begrijpen, maar dat wil ik even terzijde laten.

Bij het oplossen van een voldoende inhoudelijk gedocumenteerde juridische vraag of juridisch deelprobleem vertaalt de jurist idealiter zijn deelproblemen in een aantal steekwoorden, of sleutelbegrippen die naar verwachting met de meeste kans op resultaat de plaatsen aan zullen wijzen waar de benodigde informatie te vinden is. Gewapend met die steek- of sleutelwoorden doorvorst de jurist vervolgens de juridische bronnen. Zo'n bron bevat dan meestal jurisprudentie, wetgeving of literatuur.

De meeste juridische databanken bevatten op de een of andere manier wel een zoekmethode die aansluit bij dit model van juridisch informatie zoeken. De vraag is echter of dat model van juridisch informatie zoeken ook wel klopt. Werken juristen eigenlijk wel zo systematisch en gestructureerd. Iedereen die als jurist wel eens geworsteld heeft met uitgebreide juridische databanken die zowel jurisprudentie, literatuur als wetgeving bevat, zal proefondervindelijk al wel hebben vastgesteld dat het niet zo eenvoudig werkt. Professionals zoals juristen zoeken veelal veel associatiever informatie waarbij de ene vraag de andere oproept en er vooral behoefte bestaat aan snuffelen en rondneuzen. Dat is nu typisch een zwak punt van elektronische databanken en een sterk punt van bibliotheken of schriftelijke bronnen. De perifere visie van databanken is bijzonder smal, zelfs al bestaan er prachtige vondsten zoals thesauri. De ervaring van de Italiaanse schrijver Umberto Eco – die een boekje maakte over het schrijven van een scriptie – is dat hij bij het schrijven van een verhandeling de meeste ideeën en informatie haalde uit boeken en bronnen die hij aanvankelijk niet zocht, maar die toevallig op dezelfde plank stonden als het – meestal waardeloze – boek dat hij in eerste instantie vond. Dat soort zoeken-uit-de-ooghoeken bieden elektronische zoekmachines zeker niet. Sterker nog – zo is door mede-redacteur en secretaris van dit blad Luuk Matthijssen beargumenteerd in zijn proefschrift 'Interfacing between Lawyers and Computers' – tussen de organisatie van de meeste databanken en de zoekmethoden van juristen gaapt een 'conceptual gap'. Die 'conceptual gap' duidt het verschil aan in de wijze waarop een databank is georganiseerd en de wijze waarop professionals zoals juristen informatie zoeken.

Is zo'n kloof nu erg en belemmeren zoekmachines bij elektronische databanken op hinderlijke wijze het zoeken en vinden van juridische informatie? Ik denk dat het wel meevalt. Al is het zo dat juridische databanken beperkt zijn, moderne juristen zijn tegenwoordig opgeleid en getraind om met die technische beperkingen te werken. Iedere jurist weet tegenwoordig wel dat als je een bepaalde zoekterm ingeeft en je krijgt negen treffers, dat het best zo kan zijn dat er nog veel meer informatie in de databank zit en dat je bijvoorbeeld door het herformuleren van een zoekvraag veel meer treffers kunt krijgen. De kracht van menselijke zoekmachines is namelijk dat ze hun zoekgedrag aan kunnen passen aan de wijze waarop de gezochte informatie is georganiseerd. Zoals we hebben leren leven met beperkingen die informatie op papier kent en de wijze waarop die is georganiseerd, zo hebben we ook leren leven met de beperkingen van elektronisch opgeslagen informatie. Verder zijn er van allerlei ideeën en intelligente zoekhulpmiddelen in omloop die de kans op succes bij het zoeken en vinden van juridische informatie verhogen. Met intelligente interfaces, waarvoor het in dit nummer van **R&EM** besproken proefschrift van Matthijssen ideeën en een blauwdruk geeft, kunnen databanken effectiever worden. Wat wel altijd lastig blijft, is dat de techniek de wijze van organisatie van de gegevens zo zeer gaat bepalen dat juridische snuffelaars de weg kwijtraken. Dat gevaar dreigt bijvoorbeeld indien een databank te veel organisatiemethoden en bevragsmogelijkheden door elkaar en in combinatie met elkaar aanbiedt. Die klacht wordt de laatste tijd nogal eens gehoord bij die databanken die gebruik maken van de laatste versie van de databaseorganisator en daaraan gekoppelde zoekmachine van Folio Views. Veel juridische databanken zoals die bijvoorbeeld worden uitgegeven door Samsom H.D. Tjeenk Willink en Vermande maken van deze uitermate sterke organisator en snuffelaar gebruik. Al die technische zoekmogelijkheden (Folio Views kan tot op het niveau van afzonderlijke letters indexeren) zorgen er echter in combinatie nogal eens voor dat gebruikers van aldus georganiseerde databanken licht confuus raken: door de bomen heen dreigt het zich op het bos verloren te gaan. Wat veel uitgevers tegenwoordig dan ook doen is juist minder zoekmogelijkheden en technische snuifjes bij het zoeken aanbieden, en juist sterker inzetten op het inbrengen van kennis en structuur in de zoekopzet. 'Dedicated browsers' die sterk zijn toegesneden op de maat van de gebruikers van databanken lijken het te gaan winnen van technische krachtpatsers en hoogstandjes bij de organisatie en zoekmethoden op CD-ROM databanken. In dit nummer besteden we daaraan aandacht in de vorm van de bespreking van Matthijssen's proefschrift en **R&EM** zal daaraan ook in het jaar 00 verslag van blijven doen.

*Dr. W.J.M. Voermans is
universitair hoofddocent
staats- en bestuursrecht,
i.h.b. wetgevingsleer bij
het Centrum voor wetge-
vingsvraagstukken van
de Katholieke Universiteit
Erabant*